

עצה מהעץ

הרב חיים קארו
שליח לשעבר בפניקס (תשס"ב)

מדוע היהדות משוואה את האדם דווקא לעץ, מה אפשר לגלות מסודו של ט"ו בשבט ואלו תובנות יש ללמוד מכך לחיינו?

מסכת ראש השנה פותחת במשנה המונה ארבעה ראשי השנה בלוח השנה היהודי: באחד בניסן – ראש השנה למלכים ולרגלים, באחד באלול – ראש השנה למעשר בהמה, באחד בתשרי – ראש השנה לשנים, לשמיטין, לירקות וליובלות, ובט"ו בשבט (לפי בית הלל) - ראש השנה לאילנות.

היום ה-15 בחודש שבט, מכונה ראש השנה לאילנות. בדרך הפשט שם זה מתייחס לצד הלכתי במצוות התלויות בארץ ומשמעותו לעניין תרומות ומעשרות. מעבר לכך, אין כל מקור באוצר הספרים היהודי לחגיגת ט"ו בשבט. למעשה רק במאה ה-16 האר"י הקדוש, תיקן את נוסח "סדר ט"ו בשבט". מאז עד לימנו קיימים מנהגים שונים לחוג: יוצאים לבושים בבגדים חגיגיים, אוכלים פירות יבשים, טועמים פרי חדש, יוצאים לחורשה לנטוע עצים ובגינה שותלים פרחים. המקור למנהגים אלו בתורה, המשווה את האדם לעץ, "כִּי הָאָדָם עֵץ הַשָּׂדֶה" (דברים כ' י"ט). האדם דומה לאילן. מטרתו של האדם כדברי דוד המלך בספר תהילים, "וְהָיָה כְעֵץ, שְׂתוּל עַל-פְּלִיגֵי-מַיִם: אֲשֶׁר פִּרְיוֹ, יִתֵּן בְּעֵתוֹ--וְעָלְהוּ לֹא-יָבֹל; וְכָל אֲשֶׁר-יַעֲשֶׂה יַעֲלֶיחַ". שידמה האדם לעץ הנותן פרי, שכל מעשיו להשפעה ולתועלת.

כדי שנוכל להבין את המסר שט"ו בשבט מעביר לבני האדם. עלינו לבדוק מדוע התורה משווה את האדם דווקא לעץ, ואולי נצליח להבין מהו סודו של ט"ו בשבט ואיזה תובנות יש ללמוד מכך אל חיינו?

הפרחים והעצים חשובים מאוד בעולמנו. העץ קולט מהאוויר דו-תחמוצת הפחמן שנוצרת מצריכת אנרגיה, ופולט חמצן, שדרוש לקיום האדם ולרוב היצורים החיים על פני כדור הארץ. בנוסף, מסוגל העץ להפחית את בעיית זיהום האוויר בכך שהוא משמש כמסנן לחומרים מזדהמים המצויים באוויר. מענפיהם ומגזעם ניתן להרכיב רהיטים שונים: שולחנות לעבודה, כסאות לשיבה, ארונות לאחסון ספרים, בגדים או כלי מטבח, טיול בחיק הטבע למראות צמחייה ירוקה ורעננה מביא שלווה בנפש, דפי הנייר במדפסת או בתיק גם אלו הן חלק קטן ממתנות העצים לבני האדם.

העצים מעניקים למערכת האקולוגית ולכל איכות הסביבה, הן לבעלי החיים והן לבני האדם, ללא ציפייה ל"טפיחה על השכם" או מחשבה לקבל משהו בתמורה. עולם הצומח בכלל ועצי הסרק והפרי בפרט, אינם מטרידים עצמם בחישובים אנוכיים ואינטרסנטים "תתנו תקבלו". בניתוח מעמיק ניתן ללמוד מן העצים כוח עצום ומיוחד – את כוח הנתינה. בט"ו בשבט עלינו ללמוד מן העצים, נתינה בלי תמורה.

המזור ל"בריאות הנפש" מתגלה רק כשהאדם יוצא מד' אמותיו ונותן מעצמו. המילה עצים בהיפוך אותיות הוא: עצמי. היהדות מגלה לנו שהאושר האמיתי שייך לאלו הנותנים מעצמם לאחרים, חולקים את ידיעותיהם ורגשותיהם לשאר בני האדם, מגנים על עולמות החי והצומח, ומשתפים את הטוב שיש להם לכולם. מטרת האדם היא להשפיע, ללמד, לאהוב ולהעניק לעצמו אך במיוחד לסובבים אותו. אין דבר מפרה ומצמיח יותר מאשר לתת לאחרים.

ט"ו בשבט מעורר אותנו לזכור את קווי הדמיון בין האדם לעץ. לעצים יש מחזוריות חיים. כשמגיע הסתיו האילן מאבד את כל יופיו, הפירות כבר אינם, העלים נשרו, הענפים חשופים, ולפתע עומד הוא עירום מכל פאר העבר, נראה כאילו הוא מת וחסר משמעות. אולם, מתחת לנגלה לעין, קורה קסם של ממש, בט"ו בשבט, השרף מתחיל לזרום מתוך השורשים באדמה הישר לענפים ומחייה אותם מחדש. כטבעו של העץ כך טבעו של האדם, גם אנו עוברים בחיינו תקופות שונות, פעמים של צמיחה ופעמים של "נשירה". חיי שגרה יום יומית, מטלות החוזרות ונעשות כבר באופן אוטומטי, לא פלא שאנו חשים עייפות פיזית, מרגישים שאבדו הכוחות להתקדם, לרצות ואפילו לחלום. זה הזמן להבין שאחרי תקופת ה"משבר" קיימת הזדמנות להתעלות בכוחות נפש מיוחדים ולהגיע להישגים עצומים בצמיחתנו הרוחנית ובמעשה ידינו. אדם המאמין, יודע שאם אירע סוג של מכשול, קשיים שונים בחיים, ואפילו כישלונות, הן באים ישירות כניסיונות מאת הקב"ה. אולם, אסור לנו להתייאש. כפי שהחורף מהווה סוג של הפסקה שנתית במחזור החיים של העץ, כך תקופות פחות נעימות בחיינו, קשיים בשלום הבית, בפרנסה ובגידול הילדים. אך בבוא האביב, השרף נושא החיים מטפס בהיחבא בתוך האילנות אל הענפים הפונים לשמים, כך גם לנו יגיעו כוחות חדשים, עמוק מתוך המאגרים הרוחניים שלנו, כל עוד נכוון את מטרותינו כלפי שמים.

ישנם עצים ברחבי העולם בני אלפי שנים, הסיבה שהם הצליחו להתקיים ולהגיע לגילם המופלג, טמון בסודם: העצים מסתגלים לרוב המצבים, הם מסוגלים להתנדנד ברוח סערה, לשרוד בתנאים קשים ומורכבים. במסכת תענית מובא: "לעולם יהא אדם רך כקנה ולא קשה כארז". כלומר האדם צריך לחיות בענווה ובצניעות, לדעת לזרום עם החיים והכי חשוב לדעת לוותר. הסוד לאריכות חיים הוא שלפעמים "עדיף להיות חכם מאשר להיות צודק".

ספר הזוהר מלמד שבט"ו בשבט העצים נידונים על מעשיהם בשנה החולפת. מאחר ו"האדם הוא עץ השדה" גם עבורנו זו יכולה להיות הזדמנות טובה לעצירה ולבדק בית. העצה (מלשון עץ) שנוכל לקחת מהעצים בחגם היא לשאול את עצמנו מה הם הפירות - המעשים שאנו משאירים לעולם אחרינו? בט"ו בשבט יש הזדמנות לכולנו לשאול את עצמינו שאלות חשובות.

האם אני אדם נעים הליכות? האם אני מנהל/ת את עסקי ביושר? האם אני משקיע/ה מספיק במשפחתי ומעניק/ה להם את החום והאהבה להם הם זקוקים? האם אני אדם צנוע? האם בכוחי לקבל בשמחה גם את הקשיים ולהתמודד עם אתגרי החיים בחוכמה? האם אכפת לי מהסביבה? האם אני מקבל/ת את המזון הרוחני לו אני זקוק/ה כדי לצמוח, או שאולי ה"עץ" שלי עמוס באינפורמציה מיותרת ובחומרנות? האם אני מניב/ה "פירות" משובחים ומשביעים או חלילה "פירות" מקולקלים? האם אני צופה קדימה ויודע/ת שהענקתי בסיס הולם לצמיחה עבור ילדיי?

בשעה שברא הקב"ה את אדם הראשון נטלו והחזירו על כל אילני גן עדן ואמר לו: ראה מעשי כמה נאים ומשובחין הן, וכל מה שבראתי בשבילך בראתי, תן דעתך שלא תקלקל ותחריב את עולמי, שאם קלקלת, אין מי שיתקן אחריו. (קהלת רבה, ז,א).

לתגובות: hk4u@walla.co.il